

ADVIES
VAN 26 AUGUSTUS 2015
OVER HET VARENDERFGOEDBESLUIT

INHOUD

I. SITUERING	1
II. ALGEMENE BEOORDELING	1
III. INVENTARIS VAREND ERFGOED	2
IV. BESCHERMD VAREND ERFGOED: RECHTSGEVOLGEN	3
V. BESCHERMD VAREND ERFGOED: STEUNMAATREGELEN	4

I. SITUERING

1. SARO ontving op 22 juli 2015 een adviesvraag van Vlaams minister voor Onroerend Erfgoed Geert Bourgeois over het ontwerpbesluit inzake de uitvoering van het Varend erfgoeddecreet.¹ Met voorliggend advies, goedgekeurd op de raadszitting van 26 augustus 2015, komt de raad zo snel als mogelijk tegemoet aan de vooropgestelde adviestermijn van dertig dagen.
2. Het voorliggend ontwerpbesluit geeft verder invulling aan volgende bepalingen van het Varend erfgoeddecreet: (1) de criteria voor opname in de vastgestelde inventaris van het varend erfgoed, (2) de bescherming en de rechtsgevolgen van een bescherming, (3) de verduidelijking en uitbreiding van de rechtsgevolgen van een bescherming en (4) de steunmaatregelen voor het onderhoud en het beheer van het beschermd varend erfgoed.
Het gewijzigde Varend erfgoeddecreet en voorliggend ontwerpbesluit zullen in werking treden op 1 januari 2016.
3. SARO verwijst verder naar zijn eerdere adviezen inzake varend erfgoed.² Ter voorbereiding van voorliggend advies organiseerde SARO een gezamenlijke werkgroep met de Vlaamse Commissie Varend Erfgoed op 17 augustus 2015. Het agentschap Onroerend Erfgoed gaf hierbij een toelichting bij het voorliggend ontwerpbesluit.

II. ALGEMENE BEOORDELING

4. SARO ondersteunt in grote lijnen de voorgestelde bepalingen in het voorliggend besluit. De raad vindt het positief dat hiermee een belangrijke stap wordt gezet in de operationalisering van het varend erfgoedbeleid. Het is positief dat vanaf 1 januari 2016 het gewijzigd Varend erfgoeddecreet en voorliggend ontwerpbesluit in werking zullen treden.
Positief is tevens dat inzake inventaris, beheer en ondersteuning van het varend erfgoed een belangrijke afstemming wordt nagestreefd met het Onroerenderfgoeddecreet en het Topstukkendecreet. De instrumenten en procedures worden grotendeels op elkaar afgestemd.
5. Een belangrijk aandachtspunt betreft evenwel de financiële ondersteuning van het varend erfgoedbeleid. SARO verwijst naar het ongunstig advies van de Inspectie van Financiën van 4 juni 2015 bij voorliggend ontwerpbesluit. Inspectie van Financiën heeft onder meer bemerkingen bij de voorgestelde compensatie binnen de financiële middelen voor het beleidsdomein onroerend erfgoed. In de nota aan de Vlaamse Regering (pag. 12) wordt immers volgend uitgangspunt geformuleerd: *'Door de erfgoedpremie kredieten volgens de bijzondere procedure te beperken tot 5 miljoen euro op jaarbasis, is er voldoende budgettaire ruimte voor extra kosten voor andere nieuwe premierereggeving, zoals voor varend erfgoed.'* Inspectie van Financiën merkt hierbij op dat *'compensaties op kredieten waar zelfs een achterstand (dus onvoldoende middelen) is, niet als budgettair correcte compensaties kunnen worden*

¹ Decreet van 29 maart 2002 tot bescherming van het varend erfgoed, gewijzigd door het decreet van 9 mei 2014.

² SARO 2013|012. Advies van SARO en SARC van 24 april 2013 over de discussienota herziening decreet varend erfgoed. SARO 2013|032. Advies van SARO van 18 december 2013 over het voorontwerp van decreet tot wijziging van het varend erfgoeddecreet. www.sarovlaanderen.be

beschouwd.'

De Vlaams minister van Begroting, Financiën en Energie verleende een begrotingsakkoord onder voorwaarde dat: *'er onderzoek wordt gedaan naar het herzien van de verschillende premiestelsels binnen het beleidsdomein onroerend erfgoed, teneinde wachtlijsten weg te werken en de te verwachten evolutie van toegestane premies in lijn te brengen met de daardoor voorzien kredieten.'*

De raad meent dan ook dat de bestaande en de voorgestelde financieringsmechanismen voor varend erfgoed en onroerend erfgoed op termijn onhoudbaar zijn en bij gebrek aan (extra) middelen onderuit gehaald zullen worden. Indien de Vlaamse overheid een Vlaams erfgoedbeleid op een geïntegreerde, duurzame en robuuste manier wenst in te bedden in een ruimer Vlaams sociaal-economisch beleid, zal zij ofwel haar budgettaire inspanningen aanzienlijk moeten bijschaven, ofwel haar erfgoeddoelstellingen duidelijker moeten specificeren in functie van de beschikbare kredieten. De Vlaamse overheid zal duidelijke en krachtige keuzes moeten maken, waarbij afgewogen wordt welke overheidsinvesteringen de grootste maatschappelijke return genereren en de meest effectieve bijdrage leveren aan het belang van onroerend erfgoed voor de samenleving.

De raad ondersteunt in die zin ook de bemerking in het advies van Inspectie van Financiën.

III. INVENTARIS VAREND ERFGOED

6. Criteria inventaris. Artikel 3/2 van het Varend erfgoeddecreet formuleert reeds enkele criteria voor het opnemen of schrappen van varend erfgoed in de vastgestelde inventaris van het varend erfgoed (o.a. het varend erfgoed bezit één of meer erfgoedwaarden, het varend erfgoed is voldoende goed bewaard of komt in aanmerking voor restauratie tot drijvend of varend object). Dit artikel bepaalt verder dat de Vlaamse Regering de nadere criteria kan bepalen voor het opnemen en schrappen van varend erfgoed in de inventaris.

De raad stelt vast dat voorliggend ontwerpbesluit (artikel 3) opteert om - naar analogie met het Onroenderfgoedbesluit - uit te gaan van de vaststelling door de minister van een 'inventarismethodologie'. Die omvat zowel de wijze van de beschrijving van de erfgoedwaarden als het afwegingskader die gehanteerd wordt om het varend erfgoed te waarderen. De minister zal na vaststelling van de inventarismethodiek overgaan tot de vaststelling van de inventaris varend erfgoed.

In zijn eerder advies wees SARO op het belang van deze criteria en vroeg de raad om betrokken te worden bij de verdere concretisering van de criteria voor het opnemen in (of schrappen uit) de inventaris varend erfgoed. Voor de vaststelling van de inventarismethodiek voorziet het ontwerpbesluit geen voorafgaandelijke advisering door de VCVE. In de memorie van toelichting wordt gesteld: *'De wetenschappelijke inventaris varend erfgoed bevat ongeveer 125 items, inclusief de beschermde vaartuigen. ... Naar verwachting zal dus een dergelijk aantal vaartuigen worden vastgesteld in de inventaris varend erfgoed'*. In de praktijk is de inventaris de voorbije jaren tot stand gekomen vóór de methodiek werd vastgelegd.

De raad vraagt dat het afwegingskader dat gehanteerd wordt, conform artikel 3 2° van het ontwerpbesluit publiek wordt gemaakt. De raad suggereert volgende toevoeging aan artikel 3 2°: *'De minister stelt voor de inventaris van het varend erfgoed een inventarismethodologie vast. De inventarismethodologie bevat:2° het afwegingskader dat gehanteerd wordt om het varend erfgoed te waarderen en al dan niet op te nemen in de inventaris'*.

De raad benadrukt artikel 3/6 van het Varend erfgoeddecreet waarin vastgelegd is dat de Vlaamse Regering - voorafgaand aan de vaststelling van de inventaris van het varend erfgoed - advies inwint bij de VCVE. Aangezien geen advisering wordt voorzien op het niveau van de inventarismethodiek is het belangrijk dat de VCVE alsnog op het einde van het proces (nl. op het niveau van de vaststelling) advies uit kan brengen over de voorgestelde inventaris. De raad

merkt aanvullend op dat het Varenderfgoeddecreet geen openbaar onderzoek voorziet in het kader van de vaststelling van de inventaris varend erfgoed.

7. Rechtgevolgen inventaris varend erfgoed. De raad merkt wel op dat - in tegenstelling tot het Onroerenderfgoeddecreet - momenteel geen rechtsgevolgen zijn verbonden aan de opname van varend erfgoed in de vastgestelde inventaris. Het Varenderfgoeddecreet (artikel 3/4) voorziet enkel een toegangsrecht voor de ambtenaren van het agentschap en voor de VCVE ter voorbereiding van de vaststelling.

Daarnaast kan een herkenningsteken worden aangebracht op varend erfgoed dat in de vastgestelde inventaris is opgenomen (artikel 3/8 van het Varenderfgoeddecreet). Het ontwerpbesluit (artikel 5) bepaalt dat de minister het model en het gebruik van het herkenningsteken voor het varend erfgoed zal vaststellen.

8. Vrijstellingen voor varend erfgoed opgenomen in de inventaris. Het Varenderfgoeddecreet (artikel 3/9) voorziet in een reeks vrijstellingen van rechten of gelden voor eigenaars en gebruikers van varend erfgoed dat in de vastgestelde inventaris varend erfgoed is opgenomen. Het betreft onder meer een vrijstelling van scheepsvaartrechten, van loodsgelden en loodsvergoedingen, van retributies voor het opmaken van documenten of van haven-, kaai-, sluis-, brug-, doorvaart-, verblijfs-, tonnenmaat- en passagiers-gelden of -rechten. De Vlaamse Regering moet hierover evenwel nog de nodige modaliteiten vastleggen.

Met voorliggend ontwerpbesluit wordt geen verdere invulling gegeven aan deze modaliteiten. De raad vraagt verdere verduidelijking over de wetgevende stappen die zullen worden genomen opdat deze vrijstellingen effectief beschikbaar worden voor de eigenaars en gebruikers van varend erfgoed dat is opgenomen op de inventaris.

In dit kader vraagt de raad om - in overleg met de bevoegde instanties - een regeling uit te werken voor het verlenen van een eenmalige toelating tot afvaart ondanks het niet voldoen aan alle eisen en dit teneinde de verplaatsing naar bijvoorbeeld een scheepswerf mogelijk te maken.³

IV. BESCHERMD VAREND ERFGOED: RECHTSGEVOLGEN

9. Instandhouding en onderhoud. Met het gewijzigde Varenderfgoeddecreet worden voor het eerst algemene voorschriften voor instandhouding en onderhoud ingeschreven. Artikel 8,§1 bepaalt dat de eigenaar en gebruiker van een voorlopig of definitief beschermd varend erfgoed verplicht zijn het monument door de nodige instandhoudings- en onderhoudswerken in goede staat te behouden.

Het ontwerpbesluit (artikel 8) somt nu een zevental verplichte maatregelen op inzake deze instandhoudings- en onderhoudsplicht. Het betreft:

- 1° het afsluiten van een passende verzekering,
- 2° het instaan voor een veilige en bereikbare ligplaats,
- 3° het instaan voor een winterberging of tijdelijke drooglegging (als dit noodzakelijk is voor instandhouding op lange termijn),
- 4° het vrijwaren van abnormale en structurele waterinfiltratie,
- 5° het instandhouden en onderhouden van de beschermings- en afwerkingslagen,
- 6° het instandhouden en eventueel operationeel houden van motoren, aandrijving, stand en

³ In de huidige regelgeving is er een lacune voor niet-commerciële vaartuigen van langer dan 24m, die nooit een pleziervaarttuig zijn geweest en die nog (moeten) varen. Dit geldt bijvoorbeeld voor een schip (langer dan 24m en beschermd) dat ooit dienst deed als bebakningsvaartuig, en dringend dient verplaatst te worden naar een scheepswerf. In afwachting van een regeling op Europees niveau zou voor Vlaanderen een regeling moeten worden voorzien om deze schepen te kunnen verplaatsen (o.a. voor dringend onderhoud, voor de 4- of 5-jaarlijkse verplichting tot droogzetting).

lopend want, installaties, technische uitrusting en de inrichting en afwerkingen met erfgoedwaarden,

7° en het nemen van de gepaste maatregelen bij schade ten gevolge van calamiteiten.

De raad kan deze maatregelen voluit ondersteunen.

10. Meldingsplicht voor handelingen. Het ontwerpbesluit (artikel 9) somt een reeks handelingen op aan voorlopig of definitief beschermd varend erfgoed die niet kunnen worden aangevat zonder melding aan het agentschap. Het betreft:

1° handelingen die de erfgoedwaarden kunnen aantasten of de erfgoedelementen kunnen beschadigen of vernietigen,

2° handelingen die het uitzicht van het beschermd varend erfgoed aanmerkelijk wijzigen, nieuwe structuren toevoegen of structurele werken inhouden,

3° andere handelingen die worden opgelegd door andere regelgeving.

Het ontwerpbesluit (artikel 10-11) gaat vervolgens in op de procedure voor het aanmelden van handelingen. De raad vindt het positief dat is voorzien dat handelingen die opgenomen zijn in een goedgekeurd beheersprogramma niet meer moeten worden aangemeld.

Het is tevens positief dat het ontwerpbesluit voorziet in de mogelijkheid om een georganiseerd administratief beroep in te stellen bij de minister. De minister kan over dit beroepsschrift het advies inwinnen van de VCVE.

De raad vraagt om in de nota aan de Vlaamse Regering verder te verduidelijken welke concrete handelingen onder artikel 9 3° kunnen gevat worden.

11. Toelatingsplicht voor het buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen van beschermd varend erfgoed. Het ontwerpbesluit gaat zeer uitvoerig in op de toelatingsplicht voor het buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen van varend erfgoed. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen het tijdelijk (minder dan 9 maanden) of het definitief buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen. Voor dit laatste is in het ontwerpbesluit een onderhandelingsperiode ingeschreven waarbij het agentschap en de eigenaar in overleg kunnen nagaan of er geen opties zijn om het varend erfgoed binnen Vlaanderen te houden. De raad ondersteunt deze mogelijkheid voor het organiseren van een onderhandelingsproces, een aanpak die in de regelgeving onroerend erfgoed meer toegepast zou kunnen worden.

De raad stelt vast dat het ontwerpbesluit in het kader van deze toelatingsplicht uitgaat van een stilzwijgende goedkeuring. Zowel artikel 14 als artikel 17 bepalen dat als er geen beslissing is genomen binnen de termijn, de toelating wordt geacht te zijn goedgekeurd. De raad wijst op de inconsistentie met artikel 10,§7 waarin er van uitgegaan wordt dat als er geen beslissing wordt genomen binnen de vervaltermijn, het beroep wordt geacht te zijn afgewezen. De raad vraagt verdere afstemming tussen deze bepalingen.

V. BESCHERMD VAREND ERFGOED: STEUNMAATREGELEN

12. Beheersprogramma. De huidige procedure tot opmaak van een beheersprogramma wordt sterk vereenvoudigd. Het ontwerpbesluit (artikel 19 t.e.m. artikel 23) voorziet in de goedkeuring van het beheersprogramma door het agentschap (i.p.v. de minister). Bovendien is er in de toekomst geen extra beheersovereenkomst meer nodig tussen het agentschap en de beheerder van varend erfgoed.

De raad ondersteunt deze wijzigingen die moeten leiden tot minder administratieve lasten. De raad vindt het tevens positief dat een goedgekeurd beheersprogramma verplicht wordt voor het verkrijgen van een beheerspremie en voor een premie voor opengesteld varend erfgoed. Nieuw is de invoering van een onderhoudspremie; het verkrijgen er van wordt niet gekoppeld aan een goedgekeurd beheersprogramma.

De nieuwe bepaling over de communicatie naar een breed publiek over de uitvoering van het beheersprogramma is een duidelijke meerwaarde voor het genereren van draagvlak voor erfgoedzorg en betekent een maatschappelijke return voor de inzet van gemeenschapsmiddelen.

13. Beheerspremie. Het Varenderfgoeddecreet (artikel 9) voorziet dat een beheerspremie kan worden toegekend aan de eigenaar of gebruiker voor werkzaamheden of diensten, die verbonden zijn aan de uitvoering van een goedgekeurd beheersprogramma.
14. Onderhoudspremie. Nieuw is dat daarnaast het Varenderfgoeddecreet (artikel 11/1) ook de mogelijkheid voorziet voor het toekennen van een onderhoudspremie voor werkzaamheden aan of in beschermd varend erfgoed.

Het voorliggend ontwerpbesluit (artikel 24) somt een hele reeks onderhoudsmaatregelen op die in aanmerking komen voor een onderhoudspremie van 40% van de aanvaarde kostenraming. Het betreft onder meer allerlei onderhoudsmaatregelen aan de romp, de dekken of de opbouw, onderhoudsmaatregelen aan de operationele installaties en aan de inrichting met erfgoedwaarde, het uit het water halen en het instaan voor de winterberging.

Zoals reeds gesteld wordt deze premie niet gekoppeld aan een goedgekeurd beheersprogramma. In de memorie van toelichting bij het Varenderfgoeddecreet is sprake van *'mits per beschermd vaartuig een specifiek (licht) onderhoudsprogramma wordt opgesteld'*.⁴ In voorliggend besluit is geen sprake van een koppeling aan enig onderhoudsprogramma.

Hoewel een (jaarlijkse) onderhoudspremie zonder twijfel een meerwaarde betekent om dure beheerswerken te vermijden, heeft de raad ernstige bedenkingen. SARO verwijst naar het afschaffen van de onderhoudspremie voor onroerend erfgoed. Hierbij werd gemotiveerd dat basisonderhoud niet gebonden is aan het behoud van erfgoedwaarden en behoort tot de basistaken van 'goed huisvaderschap'. Het feit dat vaartuigen veel in het water liggen en bijgevolg frequent onderhoud vergen, is eigen aan alle vaartuigen en heeft dus niets te maken met het feit of het al dan niet erfgoed is. Het principe van operationeel houden van vaartuigen geldt evenzeer voor het operationeel houden van bijvoorbeeld wind- en watermolens, technisch en industrieel erfgoed, enz. De raad ondersteunt het principe van een onderhoudspremie maar kan niet achter de ongelijke behandeling staan van varend en onroerend erfgoed inzake onderhoudspremie. Dit zorgt niet voor de vooropgestelde 'transparantie en afstemming' tussen beide decreten en uitvoeringsbesluiten.

Bovendien wijst de raad op de beperkte financiële middelen (zie paragraaf 5 van dit advies).

⁴ Memorie van Toelichting: pag. 17.